

sanguiniro / qu'ensaunousis li *cadeniero!*» (trad. »les genévriers», ibid. VIII, 20.2), «qu'es qu'avié dounc, tant matiniero, / per trevà 'nsin li *cadeniero?*» (trad. «taills de cades», *Mireio* IX, 52.2). Aquest gran arrelament no justifica, però, el gratuït supòsit de Wartburg que en català sigui un manlleu de la llengua d'oc, majorment essent així que de terra catalana han de provenir el testimoni del *Liber Glossarum* i el de *Mont-cada*. Pel que fa a l'etimologia, la identificació amb CATANUS és clara. Aquest mot apareix només en una glossa del *Liber Glossarum* (compilat a Espanya) en el S. VII (CGL v, 179.6, cf. CGL VI, s. v.), que hi compara el *cytium* (cf. cast. *codeso*) en qualitat de planta benolent: «*cytium*: genus arboris quasi *catanum*, herba odorifera». Sobre l'etimologia d'aquest nom pseudolatí, s'han fet diverses indagacions. Appel, *Provenzalische Lautlehre*, l'havia donat com a cèltic; Bertoni, *ARom.* III, 1919, 127, pensa que més aviat serà «ibèric» fixant-se en l'àrea del mot: ço que hem d'entendre com a inspirat en la dada del *Liber Glossarum*, i també en un vague sentit de contrast al cèltic: que només amb aquest caràcter vague fóra acceptable, car la major part de la zona occitana del mot surt ja de la zona de penetracions ibèriques, si bé és veritat que pertany més aviat al substrat lúgur que no pas al gallo-cèltic.

Brüch, *IdgF.* XLI, 196ss., suggereix que sigui un osquisme, provinent de l'itàlic *catus* 'agut, tallant',⁴ però l'àrea del mot romànic és desfavorable a la idea. Les notes posteriors poc han aportat de ferm: Alessio (*ARom.* XXV, 152-5) aporta materials amb el propòsit de discernir si és realment osco-sabèllic o no, que en gran part són de valor dubtós, i ell també dubta entre allò i un origen «gallo-lúgur»; la de Hubschmid (en les seves notes sobre mots sards, *ZRPb.* LXXIII, § 14) és més aviat de segona mà i aporta encara menys.

En definitiva fins ara l'opinió donada per Bertoldi al *FEW* semblava la més fundada: atesa la presència d'un compost *calocatanus*, nom de planta en el bordeles Marcellus Empiricus, opinava que es tractava d'un mot gàllic però pre-cèltic; la feblesa d'això és que en realitat no ens consta bé el sentit propi de *calo*.⁵

L'únic punt en què tothom sembla coincidir és, doncs, que CATANUS s'ha atribuït a una llengua substràtica de la família indoeuropea; i és que l'estructura i tot l'aspecte del mot, per més que sigui només en termes vagues, apunten també cap aquí. Endemés les pistes semàntiques i radicals assenyalades fins ara són massa vagues per marcar una orientació en ferm.

Al meu entendre, en canvi, sembla clar que hi ha d'haver almenys quelcom en comú, i probablement molt, amb un grup de denominacions del ginebre centrat entorn de les llengües bàltiques: lit. *kadagys* 'ginebre', pruss. ant. *kadegis* id., estudiats per Berneker (*Slaw. Et. Wb.*), a propòsit del paleoslau *kadilo*. Hi ha també el txec *kadik* del mateix significat; i Pok. (*IEW*, 537) crida per altra part l'atenció sobre un estonià *kadakas*. L'aspecte geogràfic d'això és, doncs, el d'un mot bàsicament bàltic, que s'entendria fins a algunes zones balto-eslaves de caràcter ja eslau, i que des del bàltic comú passaria en qualitat de manlleu a

l'estonià (llengua fina ja, i no indoeuropea). És un mot de la mateixa arrel indoeuropea *KED-* que va donar el gr. *κέδρος* 'ginebre', només és que aquest apareix amb una amplificació radical en -R- diferent de la -C- (o -K-) del balto-eslau, i també amb un vocalisme discrepant.

El sentit del paleoslau *kadilo* és 'fumigació' i també tradueix el gr. *θυμίαμα*, nom de l'encens (de vegades també aplicat a una altra planta, el tomanyí o caps-d'ase, veg. *DCEC*, s. v. *cantueso*), d'una arrel verbal general en eslau: rs. *kaditi* 'fumigar', sbcr. *kadim*, txec *kaditi*, pol. *kadzić* id. El fonament semàntic d'això el trobem en el fet, que ens documenta Schrader (*Idg. Altertumskunde*), que el ginebre figura en Homer com a la planta usada per a fumigacions, ço que va donar naixença a un altre derivat tan conspicu com el gr. *κέδρος* originàriament 'ginebre' (cf. Boisacq, i Pok., 157, arrel indoeur. *KED-* 'fumar, fer sutge'). Certament les llengües balto-eslaves ens donen aquest nom del ginebre amb una terminació sufixal -GI/KI (o -KO-) que no és pas la mateixa que el -NO- de CATANUM, però és clar que tenen un paper paral·lel; i el grec *κέδρος* comprova que l'amplificació -G-/R-/N- és cosa variant i afegida en el descabellament privatiu de cada un del dialectes indoeuropeus.

El sorotàptic no era pas una llengua balto-eslava, però sí que estava dotat d'un vocabulari tot sovint coincident amb el d'aquesta família indoeuropea. Tot ens fa creure, com ja n'hem vist indicis més amunt que CATANUS és un mot lúgur. Ara bé sabem que els lígurs eren un poble tirrè que adoptà més tard l'indoeuropeu per obra d'una invasió de gent del Nord, i s'han trobat repetidament indicis que aquest poble degué ser el dels cementiris d'urnes o sorotapes.

Justament per aquí podríem trobar una justificació de l'altra discrepància que separa el bàltic *kadagys* del lúgur CATANUM: la -T- en lloc de -D- (el sistema fonètic de les arrels indoeuropees deixaria oberta alguna altra possibilitat); puix que es tracta en el proto-lúgur d'un membre del complex etrusco-lúgur-rètic, i sembla ben establert que l'ensordiment de les oclusives sonores, tan típic de l'etrusc, era propi de tota la família tirrena, el pas de *KAD-* a *KAT-* en el nom del càdec s'explicaria sense dificultat com una persistència d'aquest hàbit de la fonètica tirrena, en el nom d'un vegetal propi de muntanyencs, en qui el sistema consonàntic indoeuropeu havia de trobar més resistència.

Acabo indicant altres fitònims hispànics que es pogueren crear, si bé amb ampliacions radicals paral·leles i no iguals, partint de la mateixa arrel sorotapto-lúgur. Ast. *cádava* «àrgoma⁶ seca o chamuscada» (Vigón), «tronco o remate de tojo chamuscado», d'on es degué derivar *Cádava* nom de lloc de Galícia i Portugal, i d'altra banda un mossàr. *Cátava*, forma que té en el S. XIII (Rept. de València) l'actual *Gátova*, poble xurro veí de Líria. Amb sufixació diferent, ast. or. *cotolla* «àrgoma» i *cotollal* «argomals» (Vigón), aquest paral·lel a l'ast. or. *cadaval* «terreno poblado de *cádivas*»; i, amb un significat ja més diferent⁷ i encara un altre sufix, però combinat amb el de CATANUM: ast. *cadá-*